

نوبت چاپ: گاه نامه
صاحب امتیاز و مدیرمسئول: محمد حسین عظیمی
سردبیر: وحید غفاری
موضوع: فرهنگی، اجتماعی سیاسی علمی

بیترین علم

ویژه
مقالات

نشریه
دانشجویی
مستقل
NOTGH
شماره چاپ: ۲

بررسی توثیق

«یونس ابن عبدالرحمن»

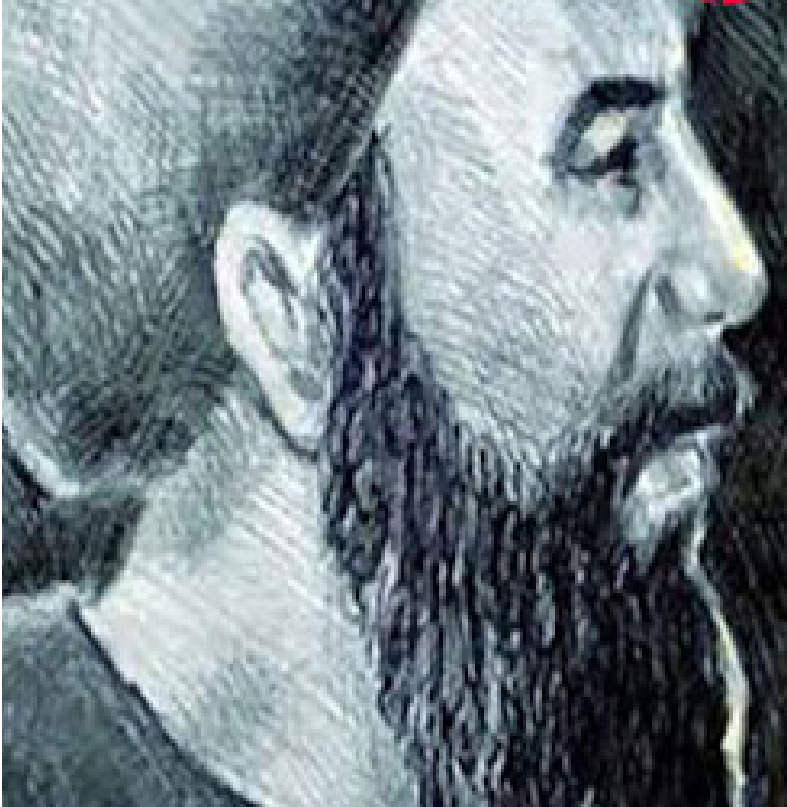
به همت: امیرضا قندهاری
دانشجوی کارشناسی ارشد معارف و علوم حدیث

در این تحقیق بر آن هستیم تا با رجوع به کتب رجالی اطلاعاتی پیرامون شخصیت یکی از تلاشگران عرصه حدیث و معارف دینی جناب «یونس بن عبدالرحمن» پیدا کنیم و نام مشایخ، شاگردان و آثار ایشان را بیان نموده و جایگاه علمی والای او که نه تنها از اصحاب اجماع می باشد، بلکه امامان معصوم(ع) برای اخذ معالم دینی، شیعیان خود را به او ارجاع می دادند و همچنین جایگاه معنوی بالای ایشان که از امامان معصوم(ع) درباره شخصیت معنوی او صادر شده است را بیان می نماییم و در آخر عدم صحت روایاتی را که در مذمت ایشان آمده است، بررسی کرده و ثابت میکنیم که جعلی و نادرست می باشند.

مقدمه

بررسی توثیق شخصیت هایی که از آنها حدیث به دست ما رسیده است، از مباحث مهم علم رجال در حدیث می باشد. وثاقت یک شخص در پذیرش و یا عدم پذیرش یک حدیث، نقش به سزایی ایفا می نماید. یکی از اصحاب صاحب نام و خوب امام کاظم(ع) و امام رضا(ع)، شخص یونس بن عبدالرحمن است. ایشان دارای اساتید و شاگردان و آثاری قابل توجه می باشد که بررسی می نماییم و همچنین شخصیت علمی و معنوی بسیار بالایی دارد که ان شاءالله ثابت خواهیم کرد. با توجه به شخصیت ارزشمند یونس بن عبدالرحمن و مدایحی که از اهل بیت(ع) درباره شخصیت ایشان رسیده است، اما گروهی وی را مذمت کرده اند و ما این مذمت ها را که عبارتند از؛ «طعن قمی ها به شخصیت یونس» و «ادعای فرقه یونسیه» و همچنین «فطحی بودن یونس» را مورد بررسی قرار می دهیم و بی اساس بودن این مذمت ها را ثابت کرده و توثیق یونس بن عبدالرحمن را نیز به اثبات می رسانیم ان شاءالله. در پژوهش های انجام شده، یا به طور خلاصه مدایح را آورده اند و یا مذمت ها را بیان نموده اند، ولی اثبات توثیق او همراه با بررسی روایات مذمت شده، کاری است که ان شاءالله ما می خواهیم انجام دهیم و این مقاله در پی این پرسش است که با توجه به مدایح و همچنین مذمت درباره شخصیت یونس بن عبدالرحمن، آیا او از لحاظ شیعه، ثقه می باشد یا غیر ثقه است؟

اساتید

ایشان نهایت بهره و فیض را از وجود بابرکت امام کاظم (ع) و امام رضا (ع) برده است و بعد از امامان اساتید بزرگی داشته که تعداد آنان حدود ۲۵ نفر می رسد که در زیر نام چند نفر از آنان را بیان می کنیم: ابی ایوب خزاز، ابی بکر حزمی، عبدالله بن سنان، عبدالله بن مسکان، هشام بن سالم، هشام بن حکم، حماد بن عیسی، حماد بن عثمان رواسی، علی بن رئاب، حارث بن مغیره، علا بن رزین، محمد بن مسلم (نجاشی)، ۴۲۴ق: ۴۳۴؛ طوسی، ۱۳۸۲ش: ۲۷۲؛ خویی، ۱۴۰۹ق: ج ۲۰، ۲۱۸ - ۲۱۹).

ولادت و تشخیص تاریخ ولادت ایشان

اسم او یونس، کنیه اش ابومحمد، چون آزاد شده به دست علی بن یقظین بوده است معروف به مولی آل یقظین (طوسی، ۱۳۸۲ش: ۴۸۳). می باشد و نسبش قمی است. تاریخ ولادتشان چندان واضح و روشن نمی باشد ولی جمعی از دانشمندان شیعی نوشته اند که او در دوران زمامداری هشام بن عبدالملک به دنیا آمده است. (مامقانی، ۱۳۵۲ق: ج ۳، ۳۳). مورخان نوشته اند؛ هشام بن عبدالملک که یکی از خلفای بنی امیه بود، بعد از این که برادرش یزید عبدالملک در سال ۱۰۵ هـ ق از دنیا رفت، به حکومت رسید. بنابراین آغاز حکومت او در سال ۱۰۵ هـ ق است و بعد از بیست سال حکومت و سلطنت در سال ۱۲۵ هـ ق از دنیا رفت. (دمیری، ۱۳۹۷ش: ج ۱، ۱۰۲). بنابراین می توان تشخیص داد که یونس بن عبدالرحمن بین سالهای ۱۰۵ تا ۱۲۵ هـ ق چشم به جهان گشود.

شاگردان و کسانی که از ایشان روایت کرده اند

تربیت شاگردان خوب و کارآمد از اقدامات موثر ایشان بوده است و در این زمینه موفق نیز بوده اند. به نام چند تن از آنان اشاره می کنیم: محمد بن عیسی بن عبید یقظینی، عبدالعزیز مهتدی قمی، حسن بن علی الوشاء، عباس بن معروف قمی، محمد بن خالد برقی قمی، ریان بن شیب، صالح بن ابی حماد، شاذان بن خلیل نیشابوری، عبدالله بن صلت، احمد بن محمد بن خالد برقی (نجاشی)، ۴۲۴ق: ۴۳۴؛ طوسی، ۱۳۸۲ش: ۲۷۲؛ خویی، ۱۴۰۹ق: ج ۲۰، ۲۱۸ - ۲۱۹).

نوبت چاپ: گاه نامه
صاحب امتیاز و مدیرمسئول: محمد حسین عظیمی
سر دبیر: وحید غفاری
موضوع: فرهنگی، اجتماعی سیاسی علمی

ویژگی‌ها مقالات ویرین علم

نشریه
دانشجویی
مستقل
NOT GH
شماره چاپ: ۲

آثار

برای ایشان کتب و آثار فراوانی نوشته اند و شیخ طوسی تعداد تألیفات یونس بن عبدالرحمن را بیش از ۳۰ کتاب ذکر کرده و از قول ابوجعفر بن بابویه نقل می‌کند که تمامی کتاب‌های یونس و روایات موجود در آن‌ها صحیح و مورد اعتماد هستند به جز آن دسته که فقط از جانب محمد بن عیسی بن عبید روایت شده و کسی دیگر جز او آن را ذکر نکرده باشد. (طوسی، ۱۴۱۷ق: ۲۶۶). نجاشی در کتاب رجال خودش برخی آثار ایشان را نام برده است: کتاب السهو، کتاب الأدب و الدلالة علی الخیر، کتاب الزکاة، کتاب جوامع الآثار، کتاب الشرائع، کتاب الصلاة، کتاب العلل الکبیر، کتاب اختلاف الحج، کتاب الاحتجاج فی الطلاق، کتاب علل الحدیث، کتاب الفرائض، کتاب الفرائض الصغیر، کتاب الجامع الکبیر فی الفقه، کتاب التجارات، کتاب تفسیر القرآن، کتاب الحدود، کتاب الآداب، کتاب المثالب، کتاب علل النکاح و تحلیل المتعة، کتاب البداء، کتاب نوادر، البیوع، کتاب الرد علی الغلاة، کتاب ثواب الحج، کتاب النکاح، کتاب المتعة، کتاب الطلاق، کتاب المکاسب، کتاب الوضوء، کتاب البیوع و المزارعات، کتاب یوم و لیل، کتاب اللؤلؤ فی الزهد، کتاب الإمامة، کتاب فضل القرآن (نجاشی، ۱۴۲۴ق: ۴۴۷).

جایگاه علمی

شیخ طوسی در موردی ایشان را از یاران امام کاظم (ع) و در مورد دیگری از یاران امام رضا علیه السلام می‌داند. (طوسی، ۱۳۸۲ش: ۳۶۸). همچنین نوشته‌اند: یونس در دو موقعیت توفیق ملاقات با امام صادق علیه السلام را یافت؛ اولین بار در کنار قبر رسول اکرم (صلی الله علیه وآله وسلم) در مدینه و یک بار هم هنگام سعی بین صفا و مروه و خودش می‌گوید: برای من ممکن نشد از امام علیه السلام حدیثی و روایتی بپرسم. (طوسی، ۱۳۸۲ش: ۴۸۵) فضل بن شاذان نیشابوری می‌گوید: عبدالعزیز مهتدی که از نیکان و خوبان قم بود به من گزارش داد؛ از حضرت رضا علیه السلام پرسیدم: من در هر موقعیتی نمی‌توانم به حضور شما مشرف شوم؛ برای فراگرفتن مسائل و احکام دینی خود، از چه کسی سؤال کنم؟ امام در جواب فرمود: از یونس بن عبدالرحمن سوال کن. (طوسی، ۱۳۹۲ش: ۴۹۱) همچنین فضل بن شاذان درباره او گفته است که: در میان مردم فقیه‌تر از سلمان فارسی وجود نداشت و بعد از سلمان نیز فقیه‌تر از یونس بن عبدالرحمن رشد نیافت. (مامقانی، ۱۳۵۲ق: ج ۳، ۳۳۹). ابن ندیم در کتاب فهرست، هنگامی که فقیهان و عالمان برجسته شیعه را نام می‌برد، یونس را یکی از آنان ذکر کرده و می‌گوید: او علامه روزگار خویش بود. (مامقانی، ۱۳۵۲ق: ج ۳، ۳۳۹). و اینکه در بین یاران و اصحاب امامان شیعه، عده‌ای چهره شاخص و شناخته شده‌ای دارند که در زبان علمی اهل رجال به «اصحاب اجماع» مشهورند و فقیهان شیعه از صدر اول تا زمان ما به این جمع علاقه و عنایت ویژه‌ای دارند و به اخبار و روایاتی که آنان نقل می‌کنند، توجه تام و تمام دارند. عده آنها هیجده نفر است و یونس نیز یکی از آنهاست. ریشه این اجماع و اتفاق، سخنی است که رجال شناس معروف، کشی از قول عالمان اصحاب شیعه روایت می‌کند. او در دو سه مورد از کتاب خود می‌نویسد: «اصحاب ما، اتفاق دارند بر صحیح شمردن روایاتی که از این جمع و گروه روایت شود و به مقام فقهی و دانش آنان اعتراف دارند. یکی از آنها یونس بن عبدالرحمن است.» (طوسی، ۱۳۸۲ش: ۸۳۰، ۶۷۳، ۵۰۷).

نوبت چاپ: گاه نامه
صاحب امتیاز و مدیرمسئول: محمد حسین عظیمی
سر دبیر: وحید غفاری
موضوع: فرهنگی، اجتماعی سیاسی علمی

بیترین علم

ویژه
مقالات

نشریه
دانشجویی
مستقل
N O T G H

شماره چاپ: ۲

جایگاه معنوی

محمد بن یونس می گوید: حضرت امام رضا علیه السلام سه بار، برای یونس بهشت را ضمانت کرد. (طوسی، ۱۳۸۲ش: ۷۷۹). احمد بن خلف این گونه گزارش می دهد: من بیمار بودم. حضرت جواد علیه السلام به عیادت آمد و در بالای سر من کتابی از یونس به نام «یوم و ليله» را دید. آن را برداشت و با دقت ورق زد، صفحه به صفحه نگاه کرد تا کتاب به پایان رسید، آنگاه سه مرتبه فرمود: خداوند یونس را رحمت کند. (طوسی، ۱۳۸۲ش: ۷۸۰) ابوهاشم جعفری که از یاران برجسته امامان شیعه است، می گوید: کتاب «یوم و ليله» یونس بن عبدالرحمن را نزد امام حسن عسکری علیه السلام بردم. حضرت با نظری دقیق به تمام کتاب نگاه کرد و تا آخر آن را ورق زد و فرمود: آنچه در این کتاب است، دین من و دین پدرانم است؛ تمام این کتاب حق و حقیقت است. (طوسی، ۱۳۸۲ش: ۷۸۱) بنابر نقل مرحوم نجاشی، امام عسکری علیه السلام فرمود: خداوند به یونس در عوض هر حرفی از این کتاب نوری در روز قیامت عنایت فرماید. (نجاشی، ۱۴۲۴ق: ۳۱۳) از امام جواد علیه السلام پرسیدم: درباره یونس چه می فرمایید؟ فرمود: کدام یونس؟ گفتم: یونس بن عبدالرحمن. فرمود: گویا نظر تو مولی آل یقین است؟ عرض کردم: بله. فرمود: خداوند متعال او را مشمول رحمت خود قرار دهد، او در مسیر و روش و سیره ما اهل بیت بود. یک بار دیگر فرمود: خدا رحمتش کند، بنده بسیار خوبی برای خدا بود. طبق گزارش دیگری فرمود: خدای متعال او را رحمت کند، بنده صالح خدا بود. (طوسی، ۱۳۸۲ش: ۸۴۷)

نوبت چاپ: گاه نامه
صاحب امتیاز و مدیرمسئول: محمد حسین عظیمی
سردبیر: وحید غفاری
موضوع: فرهنگی، اجتماعی سیاسی علمی

ویرین علم

ویژه
مقالات

نشریه
دانشجویی
مستقل
NOT GH

شماره چاپ: ۲

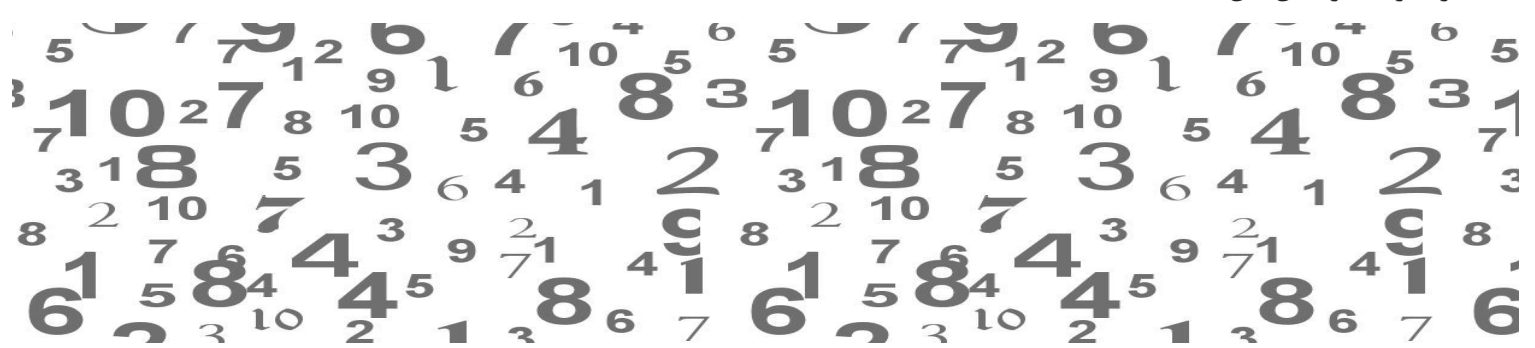
دلایل برد عدم وثاقت ایشان

آنچنان که ثابت شد یونس از شخصیت علمی و معنوی ممتازی برخوردار است و شاگرد خوب مکتب اهل بیت(ع) می باشد لذا ضروری به نظر می رسد که روایاتی که در مذمت ایشان آمده است و فرقه ها و گروه هایی که به مذمت ایشان پرداخته اند را هم معرفی کنیم و هم دلایل محکم و قابل عرضه ای در رد نظراتشان بیاوریم:

۱. نظر قمیون

گروه هایی بودند مثل محدثان بصره یا علمای حوزه قم که تا قرن چهارم با شدت در مقابل جریان غالبی و موفضه مقاومت و ایستادگی می کردند و با انتساب هر گونه صفت فوق بشری به ائمه(ع) مخالفت می کردند و معتقد بودند هر کس پیامبر(ص) و ائمه(ع) را از سهو و نسیان مصون بداند غالی است. (مدرسی طباطبایی، ۱۳۸۶: ۹۴) شک و تردید در میان قمی ها به حدی وسعت پیدا کرد که بنا به نظر علمای رجال، دایره ی عدالت را بسیار تنگ گرفتند و بسیاری از راویان را یا بنا بر توهم یا تردید از دایره عدالت خارج دانستند، از جمله آنها: ابراهیم بن هاشم قمی، احمد بن محمد برقی و اسماعیل بن موسی و غیره می دانستند. (نوری، ۱۴۱۶ق: ج ۴، ۳۵-۳۶) و به دلیل اینکه قمی ها بسیار محتاطانه در مسائل دین و مذهب و شریعت رفتار می کردند همین امر باعث شد که رجوع آنها بیشتر به روایات و احادیث باشد و از ورود به مباحثات و مناظرات کلامی خودداری کنند فلذا در استفاده از ابزار عقل تفریط کرده و تبیین صحیحی از نقش عقل در مذهب و شریعت نداشتند. (جباری، ۱۳۸۴: ۴۲۹) لذا حملات قمی ها و غیره، همچون محدثان بصره، به شخصیت یونس بن عبدالرحمن میتوان به علت حدیث گرای شدید آنان توجیه نمود. با این وجود امام رضا(ع) بارها یونس را از طعنه های آنها دلداری دادند و رضایت خود را از ایشان ابراز نمودند. جعفر بن عیسی این چنین گزارش می دهد: جمعی از ما شیعیان در محضر امام رضا علیه السلام بودیم. یونس بن عبدالرحمن هم در این جمع حاضر بود. همان موقع چند نفر از اهل بصره از امام اجازه ورود خواستند. حضرت به یونس اشاره کرد که به داخل اطاق برود، پرده را بیاندازد و لحظاتی پشت پرده بماند و مبدا حرکتی کند تا هنگامی که خود به وی اجازه دهد. سپس آنها که از بصره آمده بودند، به خدمت امام رسیدند و درباره یونس سخنان بدی بر زبان راندند و از او بدگویی کردند و تهمت هایی به او روا داشتند. امام سر مبارکش را پایین انداخته و ساکت بودند. در این هنگام آنها بلند شدند و رفتند. این جا بود که حضرت به یونس اجازه داد از پشت پرده خارج شود و به جلسه بازگردد. یونس زمانی که آمد، قطرات اشک از گوشه های چشمانش جاری بود و گریه می کرد. عرض کرد: جانم به فدایت، من از آرمان شما اهل بیت(ع) دفاع می کنم و این است حال من در نزد بعضی از یارانم! حضرت فرمود: ای یونس، وقتی که امام و رهبرت از تو خشنود و راضی است، از این سخنان ناروا ناراحت و اندوهگین نباش. ای یونس! با این مردم به اندازه فهم و درک آنان سخن بگو و در آن زمینه هایی که بالاتر از درک و استعداد آنها است، ایشان را به حال خود واگذار، آنگاه امام مثال جالبی بیان کرد و فرمود: بر تو باکی نیست اگر در دست تو یک دُرّ و گوهر گرانبها باشد؛ ولی مردم بگویند: این چیز فاقد ارزش است؛ یا در دست تو چیز بی ارزشی باشد و مردم بگویند: متاع بسیار گرانبهایی است. آیا به حال تو سودی دارد؟ عرض کرد: نه.

فرمود: بله! تو هم این چنین هستی، هنگامی که در راه ولایت و پاسداری از مکتب و آیین اهل بیت هستی و امام از تو رضایت دارد، از آنچه مردم درباره ت بگویند، نگران مباش و با آنچه آنها بگویند، ضرری بر تو وارد نمی شود. (طوسی، محمد بن حسن، اختیار معرفة الرجال، ص ۴۸۷)

۲. فرقه «یونسیه» منسوب به

یونس بن عبد الرحمن

یکی از فرقی است که در کتاب ملل و نحل اهل سنت به یاران ائمه (ع) نسبت داده شده است (ابن الاثیر، بی تا: ج ۳، ۴۲۱-۴۲۲) و این دیدگاه بر این قرار است که حاملان عرش الهی، خدا را حمل می کنند در حالی که خدا بزرگتر از آنها می باشد و نقل شده که یونس در این دیدگاه به آیه «وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةً» (الحاقه: ۱۷) استناد نموده است. (ابن الاثیر، بی تا: ج ۳، ۴۲۱-۴۲۲)

نتیجه گیری

در این نوشته ثابت گردید که یونس بن عبد الرحمن از اصحاب خاص امام کاظم و امام رضا علیهما السلام و جزء اصحاب اجماع و همچنین آنقدر از لحاظ علمی بالا و والا بوده است که امام شیعیان خود را برای اخذ معالم دین به ایشان ارجاع می داده اند و از مشایخ و اساتید زیادی بهره برده است و از برکت این بهره بری از امامان معصوم (ع) و استفاده از اساتید متعدد، ایشان توانسته اند به تربیت شاگردانی ممتاز و کارآمد در حوزه های مختلف دین پردازند و کتب فراوانی در موضوعات مختلف به رشته تحریر درآورند. و توانستیم اثبات کنیم روایاتی که در مذمت ایشان صادر گردیده است تماماً جعلی بوده و شخصیت ایشان از معایبی که به ایشان نسبت داده میشود، مبرا بوده است و امامان معصوم (ع) اعتقادات و علم و شخصیت ایشان را تصدیق نموده اند و او را از نسبت های ناروایی که به ایشان داده می شد، مبرا می دانستند و در نتیجه وثاقت ایشان ثابت گردید

۳. رد دیدگاه فطحی بودن یونس

در بین علمای علم رجال، ابن داوود، یونس بن عبدالرحمن را به فطحی بودن منتسب می کند (حلی، ۱۳۸۳: ۵۲۸) و علامه تفرشی در نقدالرجال معتقد می باشد که سهواً این انتساب رخ داده است زیرا در هیچکدام از کتب رجالی به این موضوع اشاره نشده است و شاید منظور یونس بن یعقوب بوده باشد. (تفرشی، ۱۴۱۸ق: ج ۵، ۱۱۰) سید بحرالعلوم نیز معتقد است: نسبت فطحی بودن به یونس بن عبدالرحمن از ناحیه نصر بن صباح بوده است که رجالیون او را غالی می دانند. (بحرالعلوم، ۱۳۶۳: ج ۱، ۴۰۶) در نتیجه این مذمت هم از ایشان منتفی می گردد.

نوبت چاپ: گاه نامه
صاحب امتیاز و مدیرمسئول: محمد حسین عظیمی
سردبیر: وحید غفاری
موضوع: فرهنگی، اجتماعی سیاسی علمی

ویژه مقالات بیتین علم

نشریه
دانشجویی
مستقل
NOTGH
شماره چاپ: ۲

منابع

- ابن الأثیر الجزری، عز الدین (بی تا)، اللباب فی تهذیب الأنساب، بیروت، دار صدر.
اشعری قمی، سعد بن عبد الله (۱۳۶۰ش)، المقالات و الفرق، تهران، مرکز انتشارات علمی و فرهنگی.
أمین، محسن (۱۴۰۳ق)، أعیان الشیعه، بیروت، دارالتعارف للمطبوعات.
أمینی، عبدالحسین (۱۳۹۲ق)، الغدیر، بیروت، دار الکتب العربی.
بحرالعلوم، محمد (۱۳۶۳ش)، الفوائد الرجالیه، تهران، مکتبه الصادق.
تفرشی، محمد بن حسین (۱۴۱۸ق)، نقد الرجال، قم، مؤسسه آل البيت (ع) لاحیاء التراث.
جباری، محمدرضا (۱۳۸۴ش)، مکتب، قم، آستان مقدس حضرت معصومه (س).
حلی (علامه)، حسن بن یوسف (۱۴۱۷ق)، خلاصه الاقوال فی معرفه الرجال، نشر الفقاهه.
خویی، سید ابوالقاسم (۱۴۰۹ق)، معجم الرجال، بیروت، دارالزهرا.
دمیری، کمال الدین محمد (۱۳۹۷ش)، حیات الحیوان، صالحیان.
سمعانی، عبدالکریم بن محمد (۱۴۱۹ق)، الانساب، بیروت، دارالکتب العلمیه.
طوسی، محمد بن حسن (۱۳۸۲ش)، اختیار معرفه الرجال (رجال کشی)، قم، مؤسسه آل البيت لاحیاء التراث.
طوسی، محمد بن حسن (۱۴۱۷ق)، الفهرست، نشر الفقاهه.
مامقانی، عبدالله (۱۳۵۲ق)، تنقیح المقال، نجف اشرف، مطبعه المرتضویه، افست انتشارات جهان، تهران.
مجلسی، محمدباقر بن محمد تقی (۱۴۰۳ق)، بحار الانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء.
مدرسی طباطبایی، سیدحسین (۱۳۸۶ش)، مکتب در فرایند تکامل، مترجم: هاشم ایزد پناه، تهران، انتشارات کویر.
نجاشی، احمد بن علی (۱۴۲۴ق)، رجال النجاشی، مؤسسه نشر اسلامی.
نوری، حسین (۱۴۱۶ق)، مستدرک الوسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البيت (ع) لاحیاء التراث.